ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ «ΧΑΛΚΕΝΤΕΡΩΝ»

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Μιὰ ἀπογοήτευσις τοῦ Ραγκαβῆ. «Μπᾶ! Εἶσθε ποιητής!...» Τί γράφει σχετικῶς ὁ Παλαμᾶς. Τὸ ἔργον τοῦ Ραγκαβῆ. Ὁ θάνατός του. Τὰ «Ἀπομνημονεύματά του». Πῶς ἀφηγεῖται τὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδίστρια. Ὁ «βακκλάος»!... Ὕβρεις τῶν ἀντιπολιτευομένων κατὰ τοῦ νεκροῦ. Ὁ τουφεκισμὸς τοῦ Μαυρομιχάλη. Ὁ Μπέης παρακολουθεῖ ἀπ' τὸ Ἵτσ-Καλέ.

Β'.

ΥΝΕΧΙΖΟΥΜΕ, ὅπως σᾶς ὑποσχεθήκαμε, τὸ βιογραφικὸ σημείωμα γιὰ τὸν ἀείμνηστο Ἀλέξ. Ραγκαβῆ. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς γράφει γιὰ τὸν Ραγκαβῆ:

«Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἀποδιδεῖς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, εἰσηγητὴς γενόμενος ποιητικῶν διαγωνισμῶν, πρόθυμος πάντοτε ν' ἀνακατεύεται καὶ παρέχῃ τὴν γνώμην του εἰς πᾶν ζήτημα, ὑπέστη ὄχι ὀλίγας ἐπιθέσεις ἐξ ἀντιπάλων καὶ πλείστας πικρίας θὰ ἐδοκίμασε. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν βέλος ποτὲ ἐπόνεσε ἐκεῖνον ὀξύτερον τοῦ βέλους, τὸ ὁποῖον ἐξετοξεύθη ἐναντίον του, ὄχι ἀπὸ θηριώδη τινα Πάρθον, ἀλλ' ἐκ τῶν ροδίνων χειλέων εὐγενοῦς κυρίας... Ὁ Ραγκαβῆς, γηραιὸς πλέον συνώδευέ ποτε ἐν Ἀθήναις κυρίαν, διὰ στενῆς φιλίας συνδεόμενος μετ' αὐτῆς. Ἐκεῖ ἔτυχε λόγος περὶ ποιήσεως. Δὲν ἠξεύρω τί εἶπεν ὁ Ραγκαβῆς προδοτικὸν τῆς ἰδιότητός του, καὶ ἡ συμπεριπατήτριά του στραφεῖσα μετ' ἐκπλήξεως ἠρώτησε:

«—Μπᾶ! εἶσθε ποιητής;!»

«Ὁ ἴδιος ὁ Ραγκαβῆς διηγεῖτο τὸ συμβάν, μὴ ἀποκρύπτων τὴν πικρὰν αὐτοῦ ἔκπληξιν ἐπὶ τούτῳ... Οὐδέποτε ἐφαντάζετο ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ συναντήσῃ ἐν Ἀθήναις ἀνθρώπους ἀγνοοῦντας τὸ ἐν αὐτῷ εὐγενέστατον στοιχεῖον: Τὸν ποιητήν! Τοιαύτης φύσεως ἀδιαφορία δύναται νὰ συνταράξῃ τὰ νεῦρα καὶ τοῦ ἀπαθεστέρου καὶ μᾶλλον μετριόφρονος τῶν μουσοπόλων».

***

Ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτο τόμο τῶν ποιημάτων του στὰ 1858, καὶ ὕστερα ἀπὸ δυὸ ἔτη τὸ δεύτερο. Ὁ ποιητὴς ἦταν τότε 30 ἐτῶν. Τὰ ποιήματά του ἔκαναν ἐξωπετικὴ ἐντύπωσι στοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων... Ἀργότερα, σὲ ὥριμη ἡλικία, ἔγραψε τὸν «Διονύσου πλοῦν» καὶ τὸν «Γοργὸν Ἱέρακα», τὰ πιὸ ρωμαλέα ἀπὸ τὰ ἔργα του, ποὺ ἔχουν βαθειὰ ἀποτυπωμένη τὴ σφραγίδα τῆς ἀτομικότητάς του. Ἀλλὰ καὶ τὰ δραματικὰ του ἔργα ἔχουν ἀνάλογη τὴν ὁρμή. Ὁ «Δούκας» μᾶς δίνει μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα τοῦ Βυζαντινοῦ βίου, καθρεφτίζει μιὰ ὁλάκερη ἐποχή. Οἱ «Τριάκοντα» εἶνε τὸ τελειότερο ἀπὸ τὰ δράματά του. «Ὁ γάμος τοῦ Κουτρούλη» παραμένει ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς ἐξυπνότερες νεοελληνικὲς κωμῳδίες, Ἀριστοφάνεια στὸ ξετύλιγμα τῆς σατύρας της... Περίεργη εἶνε ἡ «Διὸς Ἐπίσκεψις», ἕνα εἶδος φαντασμαγορικοῦ δράματος. Θὰ τὴν ἔλεγε κανεὶς μικροσκοπικὴ παρῳδία τοῦ «Φάουστ». Σ' αὐτὴν ὁ Ζεὺς παίζει τὸ ρόλο ἑνὸς χοντρομπαλάλη, ἕνας ἄθλιος στιχοπλόκος, ὁ Λύγδαμις, εἶνε τύπος ἀπολαυστικός, καὶ ὁ Ἑρμῆς παίζει ρόλο Μεφιστοφελοῦς, λέγοντας στίχους ὅπως αὐτοί:

Τὴν ψυχὴν δόσε εἰς ὅ,τι φαιδρύνει
Κ' εἰς πᾶν τὸ ἐπέραστον.
Θὰ ἴδῃς τὸ πέρας των
Ἡ μακρὰ τοῦ θανάτου ὀδύνη.

Τὰς ὁρμὰς εὐχαρίστει καὶ θάλπε
Τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος.
Ὁ τάφος ἀόμματος
Καὶ τυφλαὶ καὶ βωβαί εἰν' αἱ κάλπαι.

Δρέπε ἀπολαύσεις, ὅπον τὲς εὑρίσκεις,
Ἡδονὲς καὶ τύψεις, ὅπως ἠμπορεῖς.
Τὰ ὡραῖα χείλη φίλει τῆς παιδίσκης
Καὶ τὸν οἶνον ρόφα εἰς τοὺς ἀμφορεῖς!

***

Ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς ὑπῆρξε ὁ ἱδρυτὴς τῶν γνωστῶν παλαιῶν περιοδικῶν «Εὐτέρπη» καὶ «Πανδώρα» καὶ τῆς ἐφημερίδος «Εὐνομία». Ἔγραψε καὶ «Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας», ἡ ὁποία ἐξεδόθη Ἑλληνιστί, Γερμανιστὶ καὶ Γαλλιστί. Ἀπέθανε στὶς 17 Ἰανουαρίου 1892, σὲ ἡλικία 83 ἐτῶν. Καὶ ὅμως τὸ πνεῦμα του ἦταν ὡς στὴν τελευταία στιγμὴ ἀκμαῖο, ζωηρό. Χαριτολογοῦσε ἀκόμη καὶ στὸ κρεββάτι τοῦ θανάτου!...

***

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀλέξ. Ραγκαβῆ, ἡ οἰκογένειά του ἐδημοσίευσε σὲ δυὸ τόμους, στὰ 1894, τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του. Ὁ Ραγκαβῆς γράφει σ' αὐτὰ περίεργα πράγματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα σταχυολογοῦμε μερικὰ ἀνέκδοτα:

Στὴ νεότητά του ὁ Ραγκαβῆς εἶχε καταταχθῆ στὸν Ἑλληνικὸ στρατό, ὡς ἀξιωματικός, καὶ ὑπηρετοῦσε στὸ Ναύπλιον, ἐπὶ κυβερνήτου Καποδίστρια. Ἐκεῖ εἶχε συνδεθῆ φιλικῶς μὲ τὸν Παναγιώτη Σούτσο καὶ αὐτὸς μιὰ μέρα τὸν ἐσύστησε στὸ φίλο του Ταγιαπέρα, τὸν περίφημο ἰατροφιλόσοφο καὶ εὐθυμολόγο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Καποδίστριας εἶχε φέρει τὸν Ταγιαπέρα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ὡς ἰδιάτερο γιατρό του. Ὁ Ταγιαπέρας τρελλαινότανε γιὰ τὴν ποίησι κ' ἔκανε λεπτὲς κρίσεις γιὰ τοὺς στίχους τῶν συγχρόνων του. Ὁ Ραγκαβῆς τοῦ ἐδιάβασε μιὰ μέρα τὶς «Σκέψεις τῆς Ἑρμῆας», τὰ πρωτότειά του. Κ' ὁ Ταγιαπέρας ἐνθουσιασμένος ἐφώναξε:

—Μωρὲ γειά σου, τζόγια μου. Μ' αὐτοῦνα πορεῖς νὰ γυρίσῃς τὰ κεφάλια ὁλωνῶνε τῶν κοριτσιῶνε!...

***

Στ' «Ἀπομνημονεύματά» του ὁ Ἀλ. Ραγκαβῆς διηγεῖται καὶ τὸ τρομερὸ γεγονὸς τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδίστρια. Μεταφέρομε ἐδῶ—σὲ ἁπλούστερη γλῶσσα—μερικὲς περικοπές:

«... Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1831 τὸ πρωὶ ἤμουν ἀκόμη εἰς τὸ κρεββάτι μου, ὅταν ἔξαφνα ἄκουσα εἰς τὸν δρόμον θόρυβον ὡς νὰ ἔτρεχαν πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἀντελήφθην μιὰ φωνὴ ποὺ ἔλεγε:

«—Ἐδάρεσαν τὸν Κυβερνήτη!» Ὥρμησα ἀμέσως στὸ παράθυρο, καὶ οἱ μὲν τρέχοντες εἶχαν προσπεράσει, μπῆκε ὅμως μέσα στὸ δωμάτιό μου ὁ ὑπηρέτης μας Νικολῆς καὶ μοῦ ἀνήγγειλε ὅτι ἐχτύπησαν τὸν Κυβερνήτη... Βγῆκα ἀμέσως ἀπὸ τὸ σπίτι, ἂν καὶ ὁ πατέρας μου φοβούμενος ἤθελε νὰ μ' ἐμποδίσῃ... Ὅλοι οἱ δρόμοι ἦσαν ἄδειοι, τὰ σπίτια κατάκλειστα, καὶ κατήφεια καὶ τρόμος κατεῖχε τὴν πόλιν...»

Παρακάτω γράφει:

—«.... Ὁ νεκρὸς τοῦ Κυβερνήτου ἦτο πομπωδῶς ἐκτεθειμένος εἰς τὰ Ἀρχεῖα, ὅπου κανένας μποροῦσε νὰ προσέλθῃ καὶ νὰ τὸν ἀσπασθῆ. Ἀλλ' οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ποὺ εἶχαν παρασύρει καὶ τοὺς πολλούς, ὄχι μόνον δὲν ἐπήγαιναν νὰ ἐκφράσουν λύπην καὶ σεβασμὸν πρὸς τὸν μεγάλον Νεκρόν, ἀλλὰ οἱ χυδαιότεροι τὸν ἐξύβριζαν καὶ τὸν ὠνόμαζαν «βακαλάον», ἐπειδὴ εἶχε ταριχευθῆ τὸ πτῶμα του».

Ὁ Ραγκαβῆς ὑπῆρξε αὐτόπτης μάρτυς καὶ τοῦ τουφεκισμοῦ τοῦ δολοφόνου τοῦ Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη. Ἰδοὺ ἡ ζωντανὴ περιγραφὴ τῆς ἐκτελέσεως:

«.... Εἶδα τὸν Γεώργιον Μαυρομιχάλην, ὅταν ἐν τῷ μέσῳ ἰσχυρᾶς κουστωδίας στρατιωτῶν, κατέβαινε τὴν ἀπέραντη σκάλα ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Παλαμηδίου. Μόλις ἔφθασε εἰς τὸ μέσον αὐτῆς, ἐστάθη, ἐγύρισε πρὸς τὸ ἀπέναντι φρούριο τοῦ Ἵτς-Καλὲ καὶ ἔσκυψε ὡς κάτω τὸ κεφάλι, γιατὶ σ' ἕνα παράθυρο τοῦ φρουρίου ἐστέκετο ὁ πατέρας του, ὁ γέρος ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ ὁποῖος ἐκρατεῖτο ἐκεῖ ὡς ὕποπτος, κ' ἔβλεπε τὸ γυιό του νὰ τὸν ὁδηγοῦν στὸ θάνατο! Τὸ θέαμα ἦταν ἀλήθεια σπαραξικάρδιο, ὥστε νὰ κινήσῃ σὲ ἔλεος καὶ τοὺς σκληροτέρους... Ὅταν ὁ κατάδικος κατέβη στὴν εὐρύχωρη ἔκτασι, ποὺ βρίσκεται ἔξω τῆς Πύλης, καὶ ἡ ὁποία εἶχε γεμίσει ἀπὸ στρατὸ καὶ λαό, ἐστάθη στὴ μέση καὶ παρεκάλεσε νὰ μὴ τοῦ δέσουν τὰ μάτια καὶ νὰ τὸν σκοπεύσουν στὴν καρδιά... Τότε εἶδα νὰ προχωρῇ ἕνας ὀλίγιστος ἀπὸ ἐνγέα ἄνδρας. Ὁ ἀξιωματικὸς διέταξε πῦρ! Μόλις ἀκούστηκε ἡ ὁμοβροντία, ὁ Μαυρομιχάλης στριφογύρισε κ' ἔπεσε νεκρὸς μὲ ἑφτὰ σφαῖρες στὸ στῆθος. Ἐγὼ τότε ἐγύρισα τὰ μάτια μου καὶ εἶδα ἕνα δάκρυ στὸ ἰσχνὸ μάγουλο τοῦ Ὑψηλάντη, ποὺ στεκότανε χλωμὸς καὶ ἄφωνος πλάγι μου!...»

Ι Καποδίστριας